

Sodobno varnostno okolje in turizem

Bojan Kurež

Namen prispevka:

Namen tega sestavka je iz varstvoslovnega in politološkega vidika analizirati sodobno varnostno okolje v luči njegovega vpliva na turizem. Varnostno okolje, kot obstoja danes, je rezultat dosedanjega zgodovinskega razvoja le tega in številnih dejavnikov, ki so nastopili tekom tega razvoja. Zato sem z namenom boljšega razumevanja trenutnega varnostnega okolja opisal temeljne zgodovinske premise, ki so vplivale na razvoj varnostnega okolja, v katerem živimo in delujemo danes. Pojasnil sem temeljne varnostne koncepte, ki dominirajo v sodobnem varnostnem okolju. V okviru sodobnega varnostnega okolja sem definiral grožnje varnosti, ki izhajajo iz njega, s poudarkom na tistih, ki še posebej pomembno vplivajo na turizem. Sledila je analiza konkretnih pojavnih oblik teh groženj in njihovega vpliva na turistične destinacije. Analiza je obogatena z opisom praktičnih primerov varnostnih kriz v turizmu in njihovih posledic.

Metode:

Uporabljena je metoda analize primernih in sekundarnih virov.

Ugotovitve:

Globalna razsežnost turizma je povzročila, da je le-ta postal izredno dovzeten za raznolike sodobne grožnje varnosti. Najbolj očitne sodobne grožnje varnosti v turizmu so kriminal, terorizem, vojne, družbeni in politični nemiri, onesnaževanje okolja in širjenje nalezljivih bolezni. Že majhna nihanja varnostnih razmer na turistični destinaciji lahko povzročijo velike upade turističnega povpraševanja. Zato se je s sodobnimi grožnjami varnosti v turizmu potrebno soočiti. Da je soočanje učinkovito, mora biti sistematično, celostno in globalno.

Omejitve/uporabnost raziskave:

Ugotovitve analize se nanašajo na svet kot celoto. Zaradi globalne razsežnosti predmeta analize je ta omejena na glavne skupine groženj varnosti v turizmu in se ne dotika manj pogostih groženj varnosti, ki se pojavljajo zgolj v specifičnih mikro okoljih.

Praktična uporabnost:

Ugotovitve analize so uporabne kot prispevek k zavedanju pomena varnosti v okviru turizma, kot pomembne gospodarske panoge.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Prispevek predstavlja globalni pregled glavnih skupin sodobnih groženj varnosti na področju turizma.

UDK: 351.78:338.48

Ključne besede: varnost, turizem, ogrožanje varnosti

Modern Security Environment and Tourism

Purpose:

The aim of the paper is to analyze the modern security environment and its impact on tourism. Contemporary security environment is a result of historical events affected by the elements of the contemporary safety and political environment; hence the analysis of the historical events is important for understanding the relations between today's security environment and tourism industry. Ground security concepts, which dominate contemporary security environment, are pointed out and further linked to the development of the modern security threats shaping global travel flows. Empirical section of the paper results the analysis of major global security issues and their impact of destinations based tourism. Several case studies are made to support conclusions on relationship between security and tourism developments.

Design/Methods/Approach:

Case study analysis and literature review methodology was implemented in the paper.

Findings:

Global expansion of tourism influenced its susceptibility to different security threats. Major contemporary threats for the tourism are criminal, terrorism, war events, social and political disputes and epidemics. Minor changes and fluctuations in security situations can change global travel flows, hence causing incorrigible impact on the destination. Most cases reflect decrease of arrivals, changes in seasonality, slow down early bookings, etc. Latter suggests that there is a need for facing, analyzing and interpreting relations between tourism and security issues, which need to be longitudinal, systematical and global.

Research limitations/implications:

Findings relate to the global environment thus limitations refer to general security disputes and its impact on some destinations. Some occasional and rare security issues in specific destinations are thus left out.

Practical implications:

Major practical implication of the paper is raising the awareness of the importance of the relations between global security issues and its impact on contemporary flows. Conclusions point out the importance of monitoring the impact of the modern security issues on global travel flows and suggest some scenarios which could be used for tourism and destination development policies.

Originality/Value:

Paper introduces global review of different forms of the contemporary security threats with major impacts on tourism industry.

UDC: 351.78:338.48

Keywords: security, tourism, security threats

1 UVOD

Danes »živimo v času, ko gre globalna družba skozi radikalne spremembe, ki sta jih sprožili komunikacijska in informacijska tehnologija« (Ovsenik, 1999: 290). Vsemu razvoju navkljub, varnost še vedno predstavlja imanentno prvino vsake družbe. »Problem varnosti je prisoten povsod in tako je že vse od samega nastanka človeštva.« (Kurež, Mekinc in Anžič, 2009: 170) Vzporedno z razvojem človeške družbe se spreminja tudi pojmovanje varnosti. Koncept varnosti¹ si lahko predstavljamo kot živi organizem, ki se z evolucijo nenehno spreminja, razvija, raste, dopolnjuje in prilagaja okolju. Tudi obstoječ koncept varnosti ne predstavlja njegove končne oblike, ampak samo eno izmed stanj v njegovem razvoju, ki se bo zaključil s koncem obstoja človeštva. Ironično je torej, da se bo razvoj koncepta varnosti končal takrat, ko oziroma če se bo zgodilo tisto, kar naj bi vse varnostne strukture, sistemi in mehanizmi skušali preprečiti. To je dokončen propad človeštva.

Varnost neposredno zadeva tudi področje turizma. Najbolj očiten neposredni vpliv se kaže v preusmerjanju turističnih tokov stran od varnostno problematičnih območij. Povezava med varnostjo in turizmom je prisotna vse od začetka pojava modernega turizma in potovalne industrije. Za začetek modernega turizma se smatra leto 1841, ko je Thomas Cook organiziral prvo potovanje v drug kraj, na letni zbor svojega društva za boj proti alkoholu. Thomas Cook je za člane svojega društva organiziral potovanje z vlakom od Leicesterja do Loughbourga. Da bi zagotovil uspešnost potovanja, je v ceno poleg prevoza z vlakom vključil tudi koncert pihalnega orkestra, pozdravni govor in popoldanski čaj. Odziv na to organizirano potovanje je bil v nasprotju s pričakovanji izredno velik (Ovsenik, 2000: 12). To relativno preprosto dejanje Thomasa Cooka je do danes preraslo v globalno dejavnost, ki predstavlja eno najhitreje rastočih, najperspektivnejših in upam si trditi, da tudi najpomembnejših gospodarskih panog na svetu.

Globalni pomen in razsežnost turizma, kot gospodarske dejavnosti, sta povzročila, da varnostni problemi in skrbi ne zadevajo samo posameznika in njegove odločitve za potovanje, ampak imajo vpliv na ekonomsko in politično stabilnost celotnih regij ali celo vsega sveta (Hall, Timothy in Duval, 2003: 2). Kadar se v turističnih destinacijah ali njihovi bližini pojavijo grožnje varnosti, se to praviloma odrazi v upadu števila prihodov turistov na širšem vplivnem območju. Kljub temu, da podobne grožnje varnosti, kot se pojavljajo danes, poznamo vse od pojava modernega turizma, pa je njihov vpliv izrazito narasel po koncu hladne vojne in še posebej po terorističnih napadih v ZDA 11. septembra 2001. Vse od takrat naprej varnostni incidenti lahko še v toliko večji meri vplivajo na neravnovesja v globalnem turizmu (Mansfeld in Pizam, 2006: xiii). Razloge za to lahko iščemo predvsem v globalni informacijski omreženosti sveta, ki lahko v realnem času prenaša informacije z enega konca sveta na drugega. Informacija o eskalaciji grožnje varnosti torej v realnem času zaokroži v domove potencialnih turistov in jih odvrne od morebitne odločitve za potovanje. Vse to se kaže v upadu števila prihodov, ki ima za svojo posledico zmanjševanju prihodkov iz naslova turizma

---

¹ *Koncept varnosti v tem prispevku razumemo kot prevladujoč okvir razumevanja delovanja (in delovanje samo) sodobnega varnostnega okolja v razvitem zahodnem svetu.*

in razvoj negativnega slovesa destinacije, katerega posledice so še dolgoročajše. Grožnje varnosti torej predstavljajo ključni faktor vpliva na ravnovesje v turizmu in drugih, s turizmom povezanih, gospodarskih dejavnostih.

Grožnje varnosti ne nastanejo same od sebe, ampak so produkt varnostnega okolja ter ga hkrati sooblikujejo. Varnostno okolje je prav tako kot njegova produkta, grožnje varnosti in koncepti varnosti, živa tvorba, ki se tekom zgodovine spreminja. Da bi razumeli sodobno varnostno okolje in grožnje varnosti, ki se pojavljajo danes in bistveno vplivajo na turizem, moramo v osnovi poznati kronologijo njegovega razvoja.

2 SODOBNO VARNOSTNO OKOLJE

S koncem hladne vojne so prenehala mnoga utrjena znanja, ki so sicer veljala o mednarodnih odnosih. To je drastično vplivalo na značaj varnostnega okolja kot ga poznamo danes. Pomen vojaške sile, kot sredstva za doseganje političnih ciljev, se je bistveno zmanjšal na račun krepitve pomena gospodarske moči (Simoniti, 1997: 45). Konec sistema bipolarnosti je povzročil konec sistema gotovosti in pravil v varnostnem okolju. Danes je neposredna agresija velikih razsežnosti s strani druge države sicer malo verjetna. Namesto tega pa so nove grožnje varnosti bolj raznolike, manj vidne in manj predvidljive. Meje med državami so vse bolj prepustne, kar neizbežno povzroča povezovanje notranjih in zunanjih varnostnih aspektov. Tudi razmejitve med notranjo in zunanjo politiko ni več tako ostra kot nekoč.

S tem, ko svet postaja vse bolj soodvisen in povezan, lahko že manjše krize na enem koncu sveta povzročijo pomembne posledice na povsem drugem koncu. Turizem predstavlja področje, ki je še posebej občutljivo na različne krize. Politične nestabilnosti ali izbruh vojne na enem koncu sveta lahko dramatično spremenijo ustaljene vzorce obnašanja turistov na drugih koncih sveta. Taka očitna primera predstavljata zalivska vojna leta 1999 in iraški konflikt leta 2003 (Brent, 2004: 670).

Študija Alsarayreha, Jawabreha in Helalata (2010), ki je proučevala povezave med turizmom in politiko ter skušala identificirati vpliv politike na turistične aktivnosti, je ugotovila, da turizem predstavlja pomembno komponento mednarodne politike, hkrati pa je pod vplivom ideologije. Rezultati empirične raziskave so pokazali, da na turizem negativno vplivajo vojne, politična nestabilnost, mednarodni konflikti in terorizem. Turizem, ki se danes smatra kot ena največjih in najhitreje rastočih industrij na svetu, v svojem bistvu vsebuje potovanje iz enega kraja v drugega, iz ene države v drugo in je kot tak zagotovo predmet politike in mednarodnih odnosov. Zato so dobri medsebojni odnosi med državami, mir in politika držav ključnega pomena za uspešno poslovanje turistične industrije (Alsarayreh, Jawabreh in Helalat, 2010: 145-147).

3 GROŽNJE VARNOSTI V TURIZMU

Vse grožnje varnosti, ki izhajajo iz sodobnega varnostnega okolja, neposredno ali posredno vplivajo na turizem. Na podlagi pregleda relevantne literature (Hall

et al., 2003: 5-12; Pizam in Mansfeld, 2006: 3-4) in lastne analize sem identificiral naslednje glavne skupine varnostnih groženj v turizmu. Navajam jih ne oziraje se na njihov pomen v turizmu. To so: kriminal, terorizem, vojna, družbeni in politični nemiri, okoljski problemi in širjenje nalezljivih bolezni.

3.1 Kriminal

Kriminal zagotovo predstavlja eno najresnejših groženj sodobnega turizma. McPeters in Stronge sta že v svoji študiji o povezavi med kriminaliteto in turizmom v Miamiu iz leta 1974 ugotovila, da se premoženjska kriminaliteta bistveno poveča v obdobju turistične sezone in da so v turističnih delih mesta stopnje kriminalitete višje (v Brunt, Mawby in Hambly, 2000: 417). Kriminal se kot vir ogrožanja v turizmu lahko pojavi v najrazličnejših pojavnih oblikah (tatvine, kraje, ropi, posilstva, umori, piratstvo, ugrabitve itd.). Lahko gre za običajni, priložnostni kriminal, ki ga povzročijo lokalni prebivalci zoper turiste, turisti zoper lokalne prebivalce ali turisti zoper turiste. Turistično okolje namreč pri ljudeh ustvarja ambivalentne občutke, zahteve, potrebe, pričakovanja itd. Turistična destinacija za mnoge predstavlja možnost za nesprejemljivo vedenje in priložnost za viktimizacijo ljudi. Ti se »zaradi sproščenosti, občutkov svobode in nenadzorovanosti /.../ predajajo, podajajo, udeležujejo in sodelujejo v situacijah, ki jim ustvarjajo nevsakdanje ugodje. Pri tem pa pozabljajo na svoje telesno, premoženjsko in zdravstveno varnost« (Pečar, 1999: 320). Rečemo lahko, da gre tako pri turizmu kot tudi pri kriminalu za deviantno obnašanje. Razlika je samo v tem, da kriminal ni družbeno sprejemljiv, turizem pa je (Ryan in Kinder v Brunt et al., 2000: 418).

Večji problem predstavlja pojav organizirane kriminalitete. Organizirana kriminaliteta je izredno kompleksen, raznolik in spreminjajoč se pojav. V svetu ne obstaja enotna definicija organizirane kriminalitete, verjetno tudi zato, ker se njena pojavna oblika neprestano spreminja, razvija in širi. Tako ima organizirana kriminaliteta danes popolnoma drugačne dimenzije, kot jih je imela v preteklosti. Vzroke za novodobno drugačnost organizirane kriminalitete lahko iščemo predvsem v spremembah družbeno-gospodarskega življenja.

Organizirana kriminaliteta s pomočjo velikih finančnih virov preko korupcije in izsiljevanja vse bolj krepi svojo pozicijo v družbi. Dobovšek (2005: 299-312) pravi, da jo lahko obravnavamo kot peto vejo oblasti. Opozarja, da organizirana kriminaliteta presega moč posameznih držav in njenih institucij, saj deluje v globalnih procesih sodobnega sveta in presega meje, ki jih predstavlja suverenost posamezne države. Ogroža predvsem dve temeljni funkciji države. To sta pobiranje davkov in uporaba sile. Sredstva, ki jih ima na voljo, ji omogočajo, da popolnoma uniči gospodarstvo države in njene vrednote. Pojavlja se kot vzporeden sistem državnemu, zato jo lahko označimo kot družbo, ki kriminalno deluje zunaj kontrole javnosti in oblasti. Največjo nevarnost organizirane kriminalitete predstavlja njena infiltracija v legalno gospodarsko sfero. To poteka tako, da organizirana kriminaliteta svoje nelegalno pridobljeno premoženje investira v legalne dejavnosti, kjer so dobički sicer precej nižji, vendar veliko bolj varni. Tako lahko pride s strani organiziranih kriminalnih združb do prevzemanja hotelov in drugih turistično-namestitvenih objektov,

prevzemanja varovanja turistične infrastrukture in pobiranja varščine v lokalih in trgovinah na turističnih destinacijah.² Infiltrirajo se v podjetja, ki organizirajo prevoz turistov na in po destinaciji, prevzemajo potovalne agencije itd.

Organizirana kriminaliteta praviloma prevzema tiste dejavnosti, ki so najbolj dobičkonosne. Večji del dobička, ki ga ustvari, se nato preko korupcije in pranja denarja preusmeri v legalne gospodarske dejavnosti. Tu turizem zaradi velikega pretoka oseb, dobrin in gotovine predstavlja še posebej ranljivo področje. Ko se kriminalni denar opere, sledi povezovanje z legalnimi strukturami ter tako oblikovanje in financiranje neformalnih mrež, preko katerih denar pride v gospodarstvo (Dobovšek, 2005: 306). Od tu naprej ga je skoraj nemogoče izslediti.

Najbolj dobičkonosna izmed vseh pojavnih oblik kriminala je trgovina z drogo. Na področju trgovine z drogo nastajajo vedno nove kriminalne skupine. Tržišče je namreč tako veliko, da je aktivnost skoraj nemogoče monopolizirati. Turisti predstavljajo veliko potencialno tržišče porabnikov prepovedanih drog. Turiste se pogosto uporablja tudi za transport drog. V špicah turistične sezone so namreč gneče na mejnih prehodih močno povečane, kar mejnim organom zmanjšuje možnosti odkritja tihotapljenja prepovedanih drog. Na turističnih destinacijah, kjer je močno prisotna trgovina s prepovedanimi drogami, je turiste težko popolnoma izolirati od tega dogajanja, četudi bi si turisti to želeli.³ V povezavami z uporabo prepovedanih drog, se je razvil tudi turizem na destinacije, kjer je uživanje določenih vrst drog dovoljeno.⁴

V začetkih pojava organizirane kriminalitete je prostitucija prinašala največji delež dobička. Danes prostitucija sicer ne prinaša več velikih dobičkov, vendar pa vpliva na širjenje z njo povezanih kriminalnih dejavnosti. Prostitucija je bila vedno tesno povezana s turizmom. Turisti podobno kot pri prepovedanih drogah tudi v tem primeru predstavljajo potencialne odjemalce storitev. Nema lokrat se pod pretvezo, da so turisti, v državo pretihotapi tudi prostitutke in njihove zvodnike.⁵ S prostitucijo je povezana tudi trgovina z otroci. Starši v svoji dopustniški

2 Kolumbija in Venezuela predstavljata državi, kjer je infiltracija organiziranega kriminala v legalno turistično gospodarstvo najbolj očitna. Kriminalne skupine svoje ilegalne zaslužke vlagajo v turistično infrastrukturo in tako postajajo del legalnega gospodarstva (Adamoli, Di Nicola, Savona in Zoffi, 1998: 31).

3 V Mehiki je trgovina s prepovedanimi drogami tako močno razširjena, da ogroža normalno poslovanje turističnih kompleksov. V nekaterih predelih Mehike turistom celo odsvetujejo gibanje zunaj turističnih resortov, ker bi lahko postali naključne žrtve spopadov med mamilarskimi karteli. Potencialne žrtve vedno močnejših mamilarskih kartelov predstavljajo tudi igralnice v turističnem mestu Cancun, kjer karteli igralniško dejavnost zlorabljajo za pranje umazanega denarja, pridobljenega od trgovine s prepovedanimi drogami. Glede na to, da glavno tržišče mehiških drog predstavljajo ZDA, se turistične poti med ZDA in Mehiko uporabljajo tudi za tihotapljenje prepovedanih drog (Cothran in Cothran, 1998).

4 Eno takih najbolj poznanih destinacij predstavlja mesto Amsterdam in Maastricht, ki zaradi liberalne zakonodaje Kraljevine Nizozemske dovoljuje uporabo določenih mehkih drog. Podobne destinacije predstavljajo še nekatere pokrajine v Avstraliji, Indiji, Maroku in Peruju (Drug tourism, 2011).

5 Trgovina z ljudmi je izredno razširjena na območju Filipinov in Tajske. Dejavnost prinaša velike dobičke in predstavlja že skoraj običajno prakso. Posebej ogrožene skupine predstavljajo ženske in otroci, ki jih izkoriščajo v namene prostitucije in spolne industrije. Številne Filipinke postanejo žrtve agencij za novačenje deklet ali drugih ilegalnih skupin, ki zagotavljajo prostitutke za delo v Aziji in evropskih državah. Mnoge se za prostitucijo odločijo zaradi slabih življenjskih razmer ali

nepazljivosti otroke pogosto puščajo same, zato lahko ti postanejo žrtve tihotapcev z otroki.

Tihotapljenje emigrantov in z njim povezane ilegalne migracije postajajo v sodobnem globalnem okolju vedno bolj pogost pojav. Organizirane kriminalne združbe⁶ tako pogosto tihotapijo emigrante pod pretvezo, da gre za turiste. Tako tihotapljenje je ponavadi tesno povezano tudi z nadaljnjim izkoriščanjem pretihotapljenih ljudi. Potekajo tako, da se emigrantom omogoči nastanitev in delo v drugi državi, s tem pa postanejo permanentno vezani na svojega varovalca.

Kraje in tihotapljenje avtomobilov je značilno predvsem za destinacije, ki jih gosti iz razvitejših držav lahko dosežejo z lastnim avtomobilom. Ukradena vozila običajno takoj nadaljujejo pot naprej, najpogosteje v bolj nerazvite države, ali pa se razstavijo in prodajo po delih.⁷

Vse bolj pogosto se pojavlja oderuško kreditiranje. Potrebe po finančnih sredstvih so namreč v turističnih destinacijah še posebej velike. V mislih imam primere, ko želijo posamezniki odpreti nov gostinski obrat ali namestitveni objekt. Obresti pri takem kreditiranju so zelo visoke, zato jih posojilojemalec ponavadi ne more odplačevati. Bistvo takega kreditiranja je torej izplačevanje obresti, ki so tako visoke, da posojilodajalci dejansko niso zainteresirani za odplačilo glavnice. Želijo si, da stranka zaradi nezmožnosti odplačila glavnice postane odvisna od njih in jim mora zato opravljati razne usluge. V povezavi z oderuškim kreditiranjem so se razvile skupine za izterjevanje dolgov, ki delujejo na podlagi nasilja in groženj. Tem skupinam so mnogi turistični ponudniki v zameno za nemoteno poslovanje prisiljeni plačevati varščino.⁸ Oderuško kreditiranje se pojavlja tudi v povezavi z igralniškim turizmom, saj so potrebe po hitrem »posojilu« pri problematičnih igralcih pogoste.⁹

Tudi trgovina s človeškimi organi predstavlja novejšo dejavnost. Organi se uporabljajo za transplantacije in medicinske poskuse. Turisti večinoma predstavljajo iskalce organov. Pacienti z zadostnimi materialnimi resursi tako potujejo v druge države, kjer kupijo organe (večinoma ledvice ali jetra) od revnih

---

pa so zavedene z obljubami, da bodo delale kot pevke, plesalke ali natakariče (Adamoli et al., 1998: 86).

- 6 Najbolj organizirane kriminalne skupine, ki se ukvarjajo s trgovino z ljudmi, prihajajo iz Tajske. Tajska je postala največji uvoznik, izvoznik in tranzitni člen v mednarodni trgovini ljudi za potrebe spolne industrije. Ta veriga je organizirana s strani azijskih kriminalnih združb, ki dekletom priskrbijo ponarejene potne liste in jih pošiljajo na delo predvsem v turistične predele Malezije, Singapurja in Hong Konga ali pa ostanejo v turističnih predelih Tajske (Adamoli et al., 1998: 86).
- 7 Kraje avtomobilov s tujimi registrskimi oznakami so pogost pojav v večjih italijanskih mestih, ki jih sicer ne bi mogli označiti za nerazvita območja. Priljubljene tarče so predvsem dražja vozila, ki pot hitro nadaljujejo v nerazvite države (Crime in Italy, 2008).
- 8 Na jugu Italije, ki ga v rokah drži mafija, so poslovneži pogosto prisiljeni plačevati varščino (ita. pizzo) za zavarovanje svojega posla. Po nekaterih ocenah naj bi kar polovico neapeljskega gospodarstva plačevalo neko obliko varščine ali pa bilo žrtev oderuškega kreditiranja (ita. usurai) (Crime in Italy, 2008).
- 9 Novozelandsko ministrstvo za notranje zadeve je v svojem poročilu iz leta 2007 objavilo podatke, da je od leta 2002 naprej zabeležilo več primerov oderuškega kreditiranja na območju igralnice v Christchurch (Casino loan-sharking concern – report, 2007).

oseb. To imenujemo t. i. transplantacijski turizem¹⁰ (Budiani-Saberi in Delmonico, 2008: 925). V manjši meri turisti predstavljajo tudi potencialno populacijo žrtev. Zaradi dopustniške nepazljivosti in sproščenosti se namreč pogosto spuščajo v nevarne fizične stike, zahajajo v nevarne okoliše ipd. ter tako nehote postanejo žrtve trgovine s človeškimi organi.

Pranje denarja je skupno ime za vse tehnike, ki se uporabljajo za pretvarjanje nepošteno in nezakonito pridobljenega bogastva v pošten in zakonit prihodek. Primaren cilj predstavlja izogibanje odkrivanju kriminalnih finančnih nepravilnosti in plačilu davkov tako, da denar postane del legalnega plačilnega prometa. Turizem je dejavnost, kjer se obračajo ogromne vsote denarja.¹¹ Kljub uporabi sodobnih informacijskih in komunikacijskih orodij, se velik delež finančnih opravil na sami destinaciji še vedno opravi z gotovino. Gotovinsko poslovanje predstavlja idealno okolje za pranje denarja. V destinacijah, kjer je menjava gotovine šibko regulirana, menjalnice uporabljajo tudi za pranje denarja.

Na mnogih področjih gospodarstva se je razširilo tudi ponarejanje. Najbolj problematično je ponarejanje kreditnih kartic, ki ogroža bančne sisteme. Pogosto se pojavlja ponarejanje izdelkov znanih industrijskih znamk¹² ter CD plošč in filmov. Turisti v teh primerih ponovno predstavljajo potencialne žrtve ali kupce.

Seveda so to samo najpomembnejše oz. najbolj vidne pojavnosti oblike organizirane kriminalitete v turizmu. Pizam (1999: 5) pravi, da se vsako minuto, vsakega dne, na neki destinaciji, nekje na svetu zgodi kriminalno dejanje. Hkrati ne moremo zanikati, da se mnoge vrste kriminalnih dejanj pojavljajo tudi v običajnem, vsakodnevnem življenju in ne zgolj, ko smo v vlogi turista. Kakorkoli, pa se moramo zavedati, da obstaja pomembna razlika, in sicer ljudje redko menjajo svoj kraj bivanja, medtem ko jih nihče ne more prisiliti, da bi preživeli počitnice na destinaciji, ki jo dojemajo kot nevarno.

3.2 Terorizem

»Terorizem ogroža življenje, povzroča veliko škodo, spodkopava odprtost in toleranco v naši družbi ter predstavlja strateško grožnjo /.../. Teroristična gibanja imajo dobre resurse, so povezane z elektronskimi mrežami in pripravljene uporabiti neomejeno nasilje, da bi povzročile množične žrtve.« (A secure Europe in a better world: European Security Strategy, 2003: 3) Zadnji val terorizma je v svojem obsegu

10 *Transplantacijski turizem je najbolj razvit v Pakistanu in Filipinih. Po podatkih Sindh Institute of Urology and Transplantation v Pakistanu turistom opravijo okoli 2000 presaditev ledvic. Obseg tega početja je prišel na dan, ko je znani španski nefrolog poročal, da je iz Trindada odšlo v Pakistan in tam kupilo ledvice okoli 80 njegovih pacientov (Budiani-Saberi in Delmonico, 2008).*

11 *Znane turistične destinacije lahko postanejo tudi davčne oaze, kjer se omogoča pranje denarja. Ena najbolj znanih takih destinacij so Kajmanski otoki, kjer je zaradi ugodne davčne zakonodaje registriranih več kot 70.000 podjetij, od tega kar 446 bank (Background Note: Cayman Islands, 2011).*

12 *Ponaredki znanih znamk oblačil, obutve in modnih dodatkov so najpogosteje prisotni v azijskih državah, saj od tam izvira tudi njihova produkcija. Posedovanje ponarejenih izdelkov znanih blagovnih znamk je v nekaterih evropskih državah (npr. Francija, Italija) prekršek oz. kaznivo dejanje, ki se kaznuje z visokimi globami (Carrying fake brand-name ..., 2006).*

globalen in je povezan z verskim ekstremizmom. Razvil se je iz različnih vzrokov, kot so kulturne, družbene in politične krize, pritisk modernizacije in odtujitev mladih ljudi v tujih družbah. Vendar je problematična opredelitev nekega dejanja kot terorizem. »Kdor je za nekoga terorist, je za nekoga drugega borec za svobodo.« (Hough, 2004: 62)

Terorizem kot tak ni nov fenomen (Haine, 2004: 16). Nova je samo njegova trenutna manifestacija, ki se kaže v sposobnosti nedržavnih akterjev, da povzročijo uničevanje velikih razsežnosti. Z 11. septembrom je terorizem dobil popolnoma nove in do tedaj neslutene dimenzije. Zelo popularno je reči, da po 11. septembru nič več ni, kot je bilo. Müller-Wille (2003: 7) navaja najpomembnejše spremembe, ki jih je povzročil teroristični napad v ZDA 11. septembra: jasno zavedanje, da glavno grožnjo varnosti po koncu hladne vojne predstavlja 'megaterorizem', nedržavna oblika terorizma, v okviru katerega pripravljenost jemati življenja ne pozna nobenih meja; presenetljivo dejstvo, da boj proti grožnji s strani mednarodnega terorizma predstavlja velikim silam skupen interes; otoplitev varnostnih odnosov med Rusijo in zahodnimi državami, kar je posledica omenjenih skupnih interesov v boju proti terorizmu.

»Turizem predstavlja integralni del globalizacije.« (Tarlow, 2006: 45) Terorizem pa uteleša najtemnejšo plat globalizacije. Tako sta postala terorizem in turizem znotraj okvira globalizacije neizogibno povezana. S tem, ko so teroristi dobili dostop do tehnologije, ki omogoča množično uničevanje nasproti katerikoli tarči, kjerkoli na svetu, se je narava grožnje s strani terorizma bistveno spremenila in dobila veliko večje razsežnosti. Faulkner (2001: 142) pravi, da je v obdobju povečanih varnostnih ukrepov na strani tradicionalnih tarč teroristov, kot so politiki, ambasade ipd., turist postal mehka in dostopna tarča.

Glede na to, da turizem predstavlja eno izmed največjih svetovnih gospodarskih panog se zdi logično, da vsak, ki želi prizadeti nacionalno ekonomijo neke države, kot tarčo svojega delovanja izbere turizem. To pa tudi zato, ker so se teroristi zgodaj začeli zavedati pomena množičnih medijev. In le malokateri dogodek lahko pritegne večjo medijsko pozornost kot nedolžni turisti, ki so postali žrtve terorističnih napadov v znani turistični destinaciji. Prav medijska pozornost usmerjena na politične zahteve teroristov potrjuje uporabnost turistov kot tarče napadov (Richer v Sönmez in Graefe, 1998: 119).

Razmerje med turizmom in terorizmom se lahko manifestira v treh možnih oblikah (Pizam in Masfeld, 2006: 4): med civilnimi žrtvami terorističnih dejanj se lahko po naključju znajdejo tudi turisti; teroristična dejanja so lahko usmerjena na gospodarske tarče, ki so funkcionalno povezane s turizmom; turisti lahko zaradi svoje ranljivosti in posledično velike medijske pozornosti predstavljajo namensko tarčo terorističnih dejanj.¹³

---

13 Če ne enega največjih, pa zagotovo medijsko najbolj odmevnih in po mednarodno-političnih posledicah daljnosežnih terorističnih napadov predstavljajo napadi v ZDA 11. septembra 2001. Mednarodni turistični prihodi v ZDA so se po terorističnih napadih v letu 2002 zmanjšali za 15 % v primerjavi z letom 2000 (World Tourism Organization, 2007). Če podrobneje pogledamo podatke Air Transport Association, ki sta jih uporabila Blake in Sinclair (2002: 7) v svoji raziskavi ugotovimo, da so se domača potovanja zmanjšala za 34 %, mednarodna pa za 23 %. Ameriška letalska industrija je samo v prvem tednu po napadih zabeležila med 1 in 2 milijardama izgube, po 3 mesecih pa so se hotelske rezervacije zmanjšale za 20 do 50 % (Goodrich, 2002: 576)

Glavne tarče znotraj turizma so letala, večje ladje, avtobusi, restavracije in lokali, večji dogodki, kulturne in športne prireditve, prostori, kjer se zbira večje število ljudi in prostori, kjer so ljudje brezskrbni in srečni (Tarlow, 2006: 45-46).

Tarlow (2006: 44) našteva še nekaj dodatnih razlogov, zakaj turizem predstavlja tarčo terorističnih dejanj: turistični delavci se pogosto bojijo narediti odločne korake v boju proti terorizmu, ker se bojijo, da bo to odgnalo potencialne turiste, zato turistična dejavnost predstavlja enostavno tarčo; turizem je velik posel, teroristi pa želijo uničiti velike ekonomije; turizem je povezan tudi z drugimi industrijami, zato napad na turizem pomeni napad tudi na številne druge industrije; turizem je visoko medijsko pokrita dejavnost, terorizem pa išče medijsko pozornost; v turizmu je pretočnost ljudi izredno visoka, zato se teroristi enostavno potuhnejo v množici in jih je težko odkriti; turizem je paradna gospodarska panoga vsake države, s katero se ta identificira in ponaša, zato napad nanjo pomeni za državo velik udarec; terorizem išče tarče, ki zadostijo vsaj trem od naštetih štirih kriterijev in ki jih turistične destinacije pogosto izpolnjujejo (možnost za množične žrtve, možnost za veliko publiciteto, možnost za veliko gospodarsko škodo, možnost za uničenje simbolov).

3.3 Vojne

Na svetu obstaja množica regij in držav, ki so tako ali drugače nestabilne. Nestabilnost povzročajo verska, etnična, rasna in druga nesoglasja. Območja kot so Bližnji vzhod¹⁴, Balkan¹⁵, Kašmir, Kavkaz, Korejski polotok ipd. so destabilizirajoča ne samo za ožjo regijo, v kateri se nahajajo, ampak povzročajo varnostne probleme tudi v širši mednarodni skupnosti. Med temi državami ali znotraj njih prihaja tudi do oboroženih spopadov ali celo vojn. Te poleg destabilizacije držav in regije uničujejo tudi človeška življenja in fizično infrastrukturo, ogrožajo manjšine, temeljne svoboščine in človekove pravice. Konflikti lahko vodijo v ekstremizem, terorizem in propad države, kar posledično zagotavlja večje možnosti za razvoj organiziranega kriminala.

Vojne, pa naj bodo kakršnekoli že, imajo velik vpliv na turistično povpraševanje ne samo v prizadeti državi, ampak v celotni regiji, če ne celo v globalnem turizmu. Za razliko od terorističnih dejanj imajo izbruhi vojn mnogo širše geografske in

14 Izrael je praktično vse od svoje ustanovitve leta 1948 v vojnem stanju. Vse od tedaj so Izraelci in Palestinci, ki živijo na zasedenih ozemljih, deležni številnih pretresov. Od začetka palestinske Intifade leta 1987 in prizadevanj za ustanovitev države Palestine na zasedenih ozemljih današnjega Izraela se spopadi med Izraelci in Palestinci kažejo v številnih človeških in materialnih žrtvah. Kljub temu so prihodi turistov po letu 1970 konstantno naraščali ne glede na negativne varnostne pojave (Sönmez, 1988: 422). Pozitivni trendi v izraelski turistični industriji so rezultat učinkovitega kriznega managementa, v katerem so Izraelci med najboljšimi na svetu.

15 Slovenija je bila po svoji osamosvojitvi od Jugoslavije, junija 1991, napadena s strani Jugoslovanske ljudske armade. Po desetih dneh se je vojna končala in nadaljevala v Hrvaški ter Bosni in Hercegovini. Kot posledica vojne v letu 1991 so samo specializirani tour operatorji za področje Jugoslavije izgubili več kot milijon že rezerviranih potovanj (Sönmez in Graefe, 1998). V Sloveniji je bilo tega leta 32 % manj nočitev kot leta 1990 (Mihalič, 1996: 237). Posledice zgolj desetdnevne vojne so bile tako daljnosežne, da je slovenski turizem število prihodov tujih turistov, ki jih je imel pred vojno leta 1991, dosegel šele leta 2000 (Prihodi in prenočitve turistov, 2010).

bolj dolgotrajne posledice za turizem (Pizam in Mansfeld, 2006: 4). Vojne običajno dolgoročneje destabilizirajo širšo regijo. Tudi po samem zaključku oboroženih spopadov pri potencialnih turistih ostaja percepcija nekega območja kot nevarnega, kar jih lahko tudi desetletja odvrta od obiska prizadete destinacije.

3.4 Družbeni in politični nemiri

Družbeni in politični nemiri se pojavljajo v obliki državnih udarov, nasilnih demonstracij, vstaj in uporov. Do teh lahko pride zaradi nezadovoljstva z oblastjo, ki se kaže v slabem vladanju, korupciji, zlorabi oblasti, šibkih institucijah in pomanjkanju odgovornosti. V nekaterih primerih lahko naštetu privede do kolapsa državnih institucij. Razpad države je tesno povezan z vzponom raznih drugih groženj varnosti, kot so terorizem, širjenje orožja za množično uničevanje in organizirana kriminaliteta. Gre za zaskrbljujoče pojave, ki slabijo mednarodno varnost in krepí regionalno nestabilnost.

Takšni in podobni družbeni in politični nemiri¹⁶ lahko povzročijo velike upade turističnega povpraševanja v najrazličnejših delih svet (Pizam in Mansfeld, 2006: 4). V kolikor informacije o takšnih nemirih ali njihovem morebitnem izbruhu preidejo v množične medije, lahko negativno vplivajo na določeno destinacijo tudi v primeru, da za turiste realna grožnja varnosti ne obstaja. Seveda je jakost negativnega učinka, ki ga povzročijo množični mediji, v veliki meri odvisna od sposobnosti kriznega komuniciranja oziroma celotnega sklopa elementov kriznega managementa destinacije. Dober krizni management lahko do neke mere prepreči nastanek krize, hkrati pa vključuje strategije za soočanje z nepredvidenimi dogodki (krizami), na katere je nemogoče ali zelo težko vplivati (Faulkner, 2001: 137). Brez ustreznega načrta kriznega managementa je torej soočanje z nastalo krizo mnogo bolj kaotično, počasno in neučinkovito, hkrati pa je odpravljanja posledic in vrnitev v prvotno stanje dolgotrajnejše.

Posledice družbenih in političnih nemirov ali zgolj priprav nanje se kažejo v odpovedi že rezerviranih potovanj ali spremembi rezervacije le teh na varnejše destinacije, kar ima pomemben vpliv na domačo turistično in drugo s turizmom povezano gospodarstvo. Vplivi se podobno, kot pri varnostni grožnji s strani terorizma ali vojne, lahko odrazijo na upadu povpraševanja po turističnih produktih širše regije, ne zgolj prizadete destinacije.

3.5 Okoljske grožnje varnosti

---

16 *Zadnji primer katastrofalnega vpliva družbenih in političnih nemirov na turizem se kaže v nedavnih dogodkih v Egiptu. V Egiptu, ki velja za eno izmed svetovno najbolj priljubljenih turističnih destinacij, so uporili zoper predsednika Mubaraka, ki je Egiptu vladal zadnjih 30 let, vplivali na drastični upad prihodov tujih turistov. Posledica uporov je bila odpoved mnogih mednarodnih poletov v to turistično destinacijo. Posledice uporov pa niso zgolj okoli 150 mrtvih in več kot 4.000 ranjenih (Jusuf, 2011). Posledice nosi tudi turizem, ki bo okrevati še dolgo. Upad prihodov tujih turistov v Egipt slikovito prikazuje tudi podatek, da se je število notranjih letov med Kairom in Hurgado zmanjšalo iz 10 letov dnevno na zgolj 1 (Egypt's tourist industry ..., 2011).*

Problema okoljskih groženj varnosti se je politika začela resneje zavedati in o njih govoriti šele po koncu hladne vojne, z upadom pomena vojaške grožnje varnosti. Znanost je na okoljsko varnostno problematiko začela opozarjati že v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Vzrok za prve obsežnejše debate o okoljskem ogrožanju varnosti pa vseeno predstavlja vojaška grožnja. To je nevarnost jedrske zime, ki bi sledila morebitni totalni jedrski vojni. Pomen in relevantnost takih debat ter znanstvenih proučevanj sta se nadaljnje potrdila ob nesreči jedrske elektrarne v Černobilu, ob gorečih naftnih poljih v Kuvajtu, ob globalnih klimatskih spremembah itd. Med tradicionalnim pojmovanjem varnosti in konceptom okoljske varnosti lahko identificiramo vsaj štiri skupine razmerij (Hall et al., 2003: 7-8): razmerje med okoljsko varnostjo in potencialnimi vojnami za vedno bolj omejene resurse, kot so npr. nafta in voda; neposredne grožnje okolju, ki so posledica klimatskih sprememb in bioloških groženj, od katerih so nekatere povzročene namerno s strani človeka; množične migracije ekoloških beguncev, ki zapuščajo opustošena in z viri revna območja; obsežni vojaški kompleksi, ki sami po sebi s svojim obstojem predstavljajo grožnjo okolju.

Zdravo okolje je bistvenega pomena za obstoj in razvoj turizma neke destinacije. Razen redkih izjem, obstaja na svetu le malo ljudi, ki bi si želeli potovati v kraje, kjer je pokrajina opustošena, jedrsko, kemično in biološko kontaminirana, voda umazana in strupena, zrak onesnažen itd. Malo je ljudi, ki bi želelo počitnikovati poleg obsežne vojaške baze, kjer so inštalirani in deponirani najrazličnejši oborožitveni sistemi, katerih varnost in nadzor nad njimi sta vprašljiva.

Klimatske spremembe povzročajo tudi naravne ujme, kot so potresi, poplave, orkani itd., ki prizadenejo turistične destinacije, uničijo turistično infrastrukturo ter zahtevajo človeške žrtve med domačini in turisti. Murpy in Bayley (v Faulkner, 2001: 142) trdita, da je izpostavljenost turizma naravnim katastrofam tesno povezana s privlačnostjo številnih eksotičnih destinacij, kjer so orkani, plazovi, vulkanski izbruhi ipd. nekaj običajnega.¹⁷

Dodatna pomembna lastnost okoljskih groženj varnosti je njihova trajnost in težavnost odprave. Izmed vseh groženj varnosti je okoljske najtežje eliminirati, saj okolje potrebuje desetletja ali celo stoletja, da se povrne v zdravo obliko. Včasih pot nazaj sploh ni možna. Tako lahko okoljske grožnje varnosti permanentno uničijo neko destinacijo. To se seveda odraža tudi na turistični industriji in nacionalnem

---

17 *Zadnja turistična destinacija, ki jo je prizadela uničujoča okoljska katastrofa je Japonska. Potresu z magnitudo devete stopnje, ki je stresel Japonsko 11. marca 2011, je sledil uničujoč cunami, ki je po zadnjih podatkih terjal več kot 8.000 življenj, več kot 13.000 je pogrešanih (Nakamura in Achenbach, 2011). Potres v kombinaciji z uničujočim cunamijem je poškodoval tudi jedrsko elektrarno Fukošima. Prišlo je do izpada električne energije, ki bi omogočila delovanje črpalk za hlajenje sredič reaktorjev, kar je vodilo v več eksplozij in uhajanja radiacije (Greenpeace: morali bi razširiti območje evakuacije, 2011). Kljub resnosti krize, letalski promet v Japonsko ob izbruhu krize ni beležil večjih upadov. Združenje letalskih prevoznikov – IATA in Mednarodna agencija za civilno letalstvo – ICAO sta izdali skupno obvestilo, da je potovanje na Japonsko varno, da pa morajo potniki spremljati obvestila Mednarodne agencije za jedrsko energijo - IAEA in Svetovne zdravstvene organizacije - WHO. Vendar je še vedno nejasno stanje v jedrski elektrarni Fukošima, ob podpori medijev in odsvetovanju ne nujnih poti na Japonsko s strani mnogih držav (Francija, Nemčija, Kanada itd.), povzročilo pri turistih toliko strahu, da so letalski prevozniki že začasno ukinili nekatere lete na Japonsko (Citrinot, 2011).*

gospodarstvu. Druga pomembna lastnost okoljskih groženj varnosti pa je njihova globalnost. Okoljske grožnje varnosti namreč ne poznajo državnih meja in lahko prizadenejo države in destinacije, ki same okolja sicer ne obremenjujejo in se do okolja obnašajo skrajno zavedno.

Seveda tudi sama turistična dejavnost obremenjuje okolje. Turisti pri potovanju na destinaciji večinoma uporabljajo oblike prevoza, ki za svoje delovanje izpuščajo določene emisije, ki onesnažujejo okolje.¹⁸ Turisti obremenjujejo tudi okolje destinacije, v kateri bivajo. Bistveno se povečajo potrebe lokalnega okolja destinacije po vodi, hrani in drugih dobrinah. Poveča se tudi masa odpadkov, ki se »pridelajo« v lokalnem okolju. Vse naštetu obremenjuje okolje.

3.6 Širjenje nalezljivih bolezni

Bolezni so dolgo časa predstavljale glavno grožnjo človeštvu (Hough, 2004: 154). Kljub velikemu napredku medicine, bolezni še vedno predstavljajo resno grožnjo in nič ne kaže, da bi se to v prihodnje spremenilo. Kuga je v 14. stoletju v zgolj petih letih zahtevala več življenj kot katerikoli vojaški spopad v svetovni zgodovini. Grožnja širjenja nalezljivih bolezni ima podobne značilnosti kot okoljske grožnje varnosti. Oboje so transnacionalne in zato meje zanje ne predstavljajo posebne ovire. Hall (v Rittichainuwat in Chakraborty, 2009: 412) celo trdi, da sta turizem in globalne klimatske spremembe glavna faktorja, ki spodbujata širjenje nalezljivih bolezni. Razlog za to vidi predvsem v "čezmejni" naravi turizma.

Zaradi transnacionalne narave grožnje varnosti s strani nalezljivih bolezni soočanje z njo zahteva sodelovanje celotne mednarodne skupnosti. Danes AIDS predstavlja mnogo večjo grožnjo življenju v sub-saharski Afriki kot oborožen konflikt. In to kljub temu, da tudi vojaška grožnja varnosti na tistem območju ni zanemarljiva. Do danes je AIDS zahteval že več kot 23 milijonov življenj (Hough, 2004: 154).

V zadnjem desetletju je bil turizem večkrat prizadet zaradi različnih izbruhov bolezni, kot so npr. pojav slinavke in parkljevke ter bolezni norih krav v Združenem kraljestvu, izbruh epidemije sindroma akutnega oteženega dihanja – SARS v azijskih državah¹⁹, epidemije ptičje gripe prav tako v azijskih državah itd. Poleg SARS-a in ptičje gripe, po merilih Svetovne zdravstvene organizacije, mednarodno grožnjo varnosti povzročajo še malarija, kolera, antarks, tuberkuloza hepatitis in druge bolezni, ki se lahko širijo preko mednarodnih potovanj (Kuo et al., 2008: 918). Turisti se v primeru grožnje s strani širjenja nalezljivih boleznih pojavljajo v dveh vlogah, kot žrtve bolezni ali pa kot njihovi prenašalci. V primeru turista, kot prenašalca ta v svojem telesu prenese bolezen na destinacijo, kjer te bolezni do tedaj še ni bilo. V primeru turista kot žrtve, pa sicer zdrav turist na turistični destinaciji dobi bolezen, ki jo kasneje lahko prenese tudi domov ali na novo destinacijo in tako

---

¹⁸ Avtomobili, avtobusi, vlaki, letala ipd.

¹⁹ Epidemija SARS-a je leta 2003 v najbolj prizadetih azijskih državah (Kitajska, Singapur, Vietnam) povzročila upad turističnih prihodov za 70 %, zaradi česar so bile le-te ob 20 milijonov \$ prihodkov, službo pa je izgubilo okoli 3 milijone turističnih delavcev (McKercher in Chon, 2004: 716; Kuo, Chen, Tseng, Ju in Huang, 2008: 917).

postane prenašalec. Posledica izbruha nalezljivih bolezni v turističnih destinacijah se kažejo v preusmeritvi turističnih tokov stran od okuženih območij.

4 ZAKLJUČEK

Naše pojmovanje varnosti se je po koncu hladne vojne bistveno spremenilo. Hladna vojna je izvirala iz vojaškega in ideološkega rivalstva med vzhodom in zahodom. Glavno grožnjo varnosti je predstavljal vojaški napad druge države ali zveze držav. Post-hladnovojni optimizem pa je s seboj prinesel bolj kolektivno in kooperativno dojemanje varnosti. Formula igre ničelne vsote (»zero sum game«) na področju varnosti torej ne deluje več, čeprav se je posamezni neorealisti še vedno oklepajo in napovedujejo njen ponoven vzpon. Tako danes varnosti ne moremo več zagotavljati na račun zmanjševanja varnosti drugih, ampak zgolj in samo skupaj z drugimi. In povečanje varnosti ene države mora okrepiti in ne zmanjšati varnosti celotne mednarodne skupnosti. Žal pa pozitivni koncept vsebuje mnogo razpok. Multipolarni svet se danes bolj kot priložnost za kolektivno varnost, kaže kot nevarno nestabilna mešanica dezintegriranih ekonomij, nerešenih etničnih in regionalnih sporov ter verskih nesoglasij. Vzniknile so številne nove grožnje varnosti. Te sicer ne predstavljajo novih pojavov kot takih. Novost se bolj kaže v njihovi moči in obsegu delovanja, ki sta postala globalna.

Globalen je postal tudi turizem, ki ga danes lahko mirno označimo kot eno izmed največjih svetovnih gospodarskih panog. Globalizacija turizma je vodila v hitro širitev njegovega poslovanja na mednarodno raven, vse z namenom razširiti tržni delež in povečati dobičke. Vendar je ta proces globalizacije izpostavil turistično industrijo široki paleti globalnih groženj varnosti (Faulkner, 2001).

Danes turizem predstavlja enega izmed temeljnih gospodarskih stebrov mnogih držav, s katerim se le-te nemalokrat identificirajo. Vedno več ljudi si lahko privoščijo potovanja in vedno več jih to možnost tudi izkoristi. Sodobna transportna sredstva so še pred časom na videz nedosegljive destinacije naredile dostopne v manj kot dnevu. Svet je postal globalna vas. Vendar pa je globalnost naredila turizem ranljiv in dovzeten za grožnje varnosti bolj, kot je ta bil kadarkoli poprej.

Kriminal predstavlja eno najpogostejše prisotnih groženj varnosti v turistični destinaciji. To dejstvo potrjujejo tudi raziskave, ki dokazujejo povečanje kriminalitete v obdobju turistične sezone (McPeters in Stronge v Brunt et al., 2000: 417). Lahko se pojavlja kot priložnostni ali organizirani kriminal. Bolj kot priložnostni kriminal, ki se kaže v obliki tatvin, krajev, ropov, posilstev in umorov je za razvoj turizma problematična organizirana kriminaliteta. Ta s pomočjo velikih finančnih virov, ki so bili pridobljeni s kriminalnimi aktivnostmi, krepi svojo pozicijo v družbi in preko kupovanja turistične infrastrukture vedno bolj prehaja v legalno gospodarsko sfero. Turistično dejavnost in infrastrukturo nato izkorišča za izvajanje svojih »izvornih« dejavnosti, kot so npr. trgovina z drogo, prostitucija, ilegalne migracije, kraje in tihotapljenje avtomobilov, oderuško kreditiranje, trgovino s človeškimi organi, pranje denarja itd.

Globalizacija je povzročila povezanost terorizma in turizma. Ker turizem danes predstavlja eno izmed največjih svetovnih gospodarskih panog, se pojavlja

kot smiselna tarča teroristov. Dodatno prednost turizma, kot tarče teroristov, so oblikovali množični mediji, ki varnostnim problemom na turistični destinaciji pripisujejo velik pomen in o njih izdatno poročajo. Kot posebej »hvaležne« tarče teroristov se znotraj turizma pojavljajo letala, večje ladje, avtobusi, restavracije in lokali, večji dogodki, kulturne in športne prireditve, prostori, kjer se zbira večje število ljudi in prostori, kjer so ljudje brezskrbni in srečni (Tarlow, 2006: 45-46).

Na svetu obstajajo številne atraktivne turistične destinacije, ki ležijo v politično nestabilnih državah. Med nestabilnimi državami lahko pogosteje prihaja do oboroženih spopadov ali vojn. Vojne drastično in dolgoročno vplivajo na zmanjševanje turističnega povpraševanje v vpletenih državah, pogosto pa celo v širši regiji.

Podobno kot vojne tudi družbeni in politični nemiri, ki se pojavljajo v obliki državnih udarov, nasilnih demonstracij, vstaj in uporov, povzročijo zmanjšanje turističnega povpraševanja v prizadetih državah in širše. Lahko se zgodi, da mediji s svojim negativnim poročanjem povzročijo upade turističnega povpraševanja tudi v primerih, kadar za turiste realna grožnja varnosti sploh ne obstaja.

Okolje predstavlja ključni element razvoja turizma. Ljudje s svojim nevestnim ravnanjem do okolja povzročamo klimatske spremembe, ki so razlog za mnoge naravne ujme. Te prizadenejo turistično dejavnost in infrastrukturo ter zahtevajo človeška življenja. Ključna lastnost okoljskih groženj varnosti je njihova trajnost in težavnost odprave. Tako lahko okoljske grožnje varnosti za vedno uničijo turistično destinacijo.

Vedno bolj pomembno grožnjo varnosti v turizmu predstavlja tudi širjenje nalezljivih bolezní. Najbolj odmevni primeri takih bolezní v zadnjem času so SARS, slinavka in parkljevka, bolezen norih krav in epidemija ptičje gripe. Posledica izbruha takih in podobnih bolezní v turističnih destinacijah se kaže v zmanjševanju turističnega povpraševanja.

Vse grožnje varnosti v turizmu pridejo še toliko bolj do izraza ob dejstvu, da so današnji množični mediji in sodobna komunikacijska sredstva sposobna informacije o varnostni nestabilnosti destinacije v realnem času prenesti na katerikoli konec sveta. Sodobno varnostno okolje je ljudi naredilo mnogo bolj dovzetne za grožnje varnosti, kot so bili v preteklosti. Že najmanjša nihanja varnostnih razmer na destinaciji se lahko odrazijo v spremembi ali odpovedi že rezerviranih potovanj. Če se turisti na destinaciji počutijo ogrožene, razvijejo negativno percepcijo destinacije, kar slabo vpliva na turistično industrijo in se izraža v upadu števila prihodov (Richard, 2002: 577).

Percepcija varnosti predstavlja pomemben faktor pri odločitvi o izbiri destinacije (Beirman v Rittichainuwat in Chakraborty, 2009: 411). Danes imajo turisti na voljo toliko možnosti za preživljanje počitnic in potovanja, da lahko pogojno nevarno destinacijo brez večjih problemov nadomestijo s podobno ali povsem drugačno destinacijo, ki teh problemov varnosti nima (Čavlek, 2002: 482). V splošnem lahko na podlagi analize literature sklenemo, da je varnost osnovni predpogoj za perspektivni razvoj turistične destinacije. Zato se je z grožnjami varnosti potrebno soočati. Soočanje z njimi mora biti sistematično, celostno, povezano in globalno. Temeljiti mora na vnaprej pripravljenih načrtih kriznega managementa. Glede na to, da so identificirane grožnje varnosti v turizmu po svoji

naravi pretežno transnacionalne, se z njimi ne moremo soočati vsak zase ali zgolj na nacionalnem nivoju. Tak pristop je neučinkovit in kratkoročen. S sodelovanjem večjega kroga akterjev mednarodne skupnosti je soočanje z grožnjami učinkovitejše in dolgoročneje. Mednarodna skupnost ima za soočanje z grožnjami varnosti v turizmu na voljo številna sredstva. Mednarodno politično in gospodarsko sodelovanje predstavlja izhodišče za njihovo uporabo.

LITERATURA

- A secure Europe in a better world: European security strategy.* (2003). Paris: Institute for Security Studies.
- Adamoli, S., Di Nicola, A., Savona, E. U. in Zoffi, P. (1998). *Organized crime around the world*. Helsinki: European Institute for Crime Prevention and Control.
- Alsarayreh, M. N., Jawabreh, O. A. A. in Helalat, M. S. (2010). The influence of terrorism on the international tourism activities. *European Journal of Social Sciences*, 13(1), 145-160.
- Background note: Cayman Islands.* (2011). U. S. Department of State, Bureau of European and Eurasian Affairs. Pridobljeno 24. 3. 2011 na <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5286.htm>
- Blake, A. in Sinclair, M. T. (2002). *Tourism crisis management, responding to September 11*. Nottingam: Christel DeHaan Tourism and Travel Research Institute.
- Brent, W. R. (2004). Chaos, crises and disasters: a strategic approach to crisis management in the tourism industry. *Tourism Management*, 25, 669-683.
- Brunt, P., Mawby, R. in Hambly, Z. (2000). Tourist victimization and the fear of crime on holiday. *Tourism Management*, 21, 417-424.
- Budiani-Saberi, D. A. in Delmonico, F. L. (2008). Organ trafficking and transplant tourism: A commentary on the global realities. *American Journal of Transplantation*, 8, 925-929.
- Carrying fake brand-name may be subject to heavy fines in Europe.* (2006). Pridobljeno 24. 3. 2011 na <http://www.sourcejuice.com/1016841/2006/04/18/Carrying-fake-brand-name-may-subject-heavy-fines-Europe/>
- Casino loan-sharking concern - Report.* (2007). Pridobljeno 24. 3. 2011 na <http://www.stuff.co.nz/national/43427>
- Citrinot, L. (22. 3. 2011). Japan: tourism versus tsunami. *ETurboNews*. Pridobljeno 23. 3. 2011 na <http://www.eturbonews.com/21877/japan-tourism-versus-tsunami>
- Cothran, C. A. in Cothran, C. C. (1998). Promise or political risk for Mexican tourism. *Annals of Tourism Research*, 25(2), 477-497.
- Crime in Italy: Burglary, theft and organized crime.* (2008). Pridobljeno 23. 3. 2011 na <http://www.justlanded.com/english/Italy/Articles/Culture/Crime-in-Italy>
- Čavlek, N. (2002). Tour operators and destination safety. *Annals of Tourism Research*, 29(2), 478-496.
- Dobovšek, B. (2005). Organizirani kriminal kot peta veja oblasti. V G. Meško, M. Pagon in B. Dobovšek (ur.), *Izzivi sodobnega varstvoslovja* (str. 299-312). Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.

- Drug tourism. (2011). *Wikipedia*. Pridobljeno 23. 3. 2011 na http://en.wikipedia.org/wiki/Drug_tourism
- Egypt's tourist industry suffers huge losses, vacationers flee in wake of riots. (2011). *RIA novosti*. Pridobljeno 28. 3. 2011 na <http://en.rian.ru/world/20110203/162427405.html>
- Faulkner, B. (2001). Towards a framework for tourism disaster management. *Tourism Management*, 22, 135-147.
- Goodrich, J. N. (2002). September 11, 2001 attack on America: a record of the immediate impacts and reactions in the USA travel and tourism industry. *Tourism Management*, 23, 573-580.
- Greenpeace: morali bi razširiti območje evakuacije. (28. 3. 2011). *24ur.com*. Pridobljeno 28. 3. 2011 na <http://24ur.com/novice/svet/delo-upocasnjuje-radioaktivna-voda.html>
- Haine, J. Y. (2004). *European defence: A proposal for white paper: Report of an independent task force*. Paris: Institute for Security Studies.
- Hall, C. M., Timothy, D. J. in Duval, D. T. (2003). Security and tourism: towards a new understanding? V C. M. Hall, D. J. Timothy in D. T. Duval (ur.), *Safety and Security in Tourism* (str. 1-18). New York: The Haworth Press.
- Hough, P. (2004). *Understanding global security*. London, New York: Routledge.
- Jusuf, M. (2011). At least 150 people were killed and 500 others missing in Egypt. *Allvoices*. Pridobljeno 23. 3. 2011 na <http://www.allvoices.com/contributed-news/8057707-at-least-150-people-were-killed-and-500-others-missing-in-egypt>
- Kuo, H. I., Chen, C. C., Tseng, W. C., Ju, L. F. in Huang, B. W. (2008). Assessing impacts of SARS and Avian Flu on international tourism demand to Asia. *Tourism Management*, 29, 917-928.
- Kurež, B., Mekinc, J. in Anžič, A. (2009). Človekove pravice v luči novih groženj varnosti. *Teorija in praksa*, 46(5), 170-185.
- Mansfeld, Y. in Pizam, A. (2006). *Tourism, security & safety*. Oxford: Elsevier.
- McKercher, B. in Chon, K. (2004). The over-reaction to SARS and the collapse of Asian tourism. *Annals of Tourism Research*, 31(3), 716-719.
- Mihalič, T. (1996). Tourism and warfare: the case of Slovenia. V A. Pizam in Y. Mansfeld (ur.), *Tourism, crime and international security issues* (str. 231-246). New York: Wiley.
- Müller-Wille, B. (2003). *SSR and European intelligence cooperation implication of the new security challenges and enlargement (both EU and NATO) for structuring European intelligence cooperation, as an important aspect of SSR: Conference paper*. Geneva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces.
- Nakamura, D. in Achenbach, J. (20. 3. 2011). Death toll from Japan's disasters over 8,000; more than 13,000 missing. *Washington Post*. Pridobljeno 28. 3. 2011 na http://www.washingtonpost.com/world/death-toll-from-japans-disasters-over-8000-more-than-12000-missing/2011/03/20/ABF4yV0_story.html
- Ovsenik, M. (1999). Osebna varnost kot dejavnik v turizmu. V A. Anžič (ur.), *Varnost in turizem* (str. 289-303). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Ovsenik, R. (2000). *Izdelava modela mreže potovalnih agencij v Sloveniji* (Magistrska naloga). Kranj: Fakulteta za organizacijske vede.

- Pečar, J. (1999). Viktimološki pogledi na turizem – turistična kriminaliteta. V A. Anžič (ur.), *Varnost in turizem* (str. 315-328). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Pizam, A. (1999). A comprehensive approach to classifying acts of crime and violence at tourism destinations. *Journal of Travel Research*, 38(1), 5-12.
- Pizam, A. in Mansfeld, Y. (2006). Toward a theory of tourism security. V Y. Mansfeld in A. Pizam (ur.), *Tourism, security & safety* (str. 1-28). Oxford: Elsevier.
- Prihodi in prenočitve turistov. (2010). Pridobljeno 28. 3. 2011 na http://www.stat.si/letopis/2010/25_10/25-02-10.xls
- Richard, G. (2002). Tourist's perception of safety and security while visiting Cape Town. *Tourism Management*, 24, 575-585.
- Rittichainuwat, B. N. in Chakraborty, G. (2009). Perceived travel risk regarding terrorism and disease: the case of Thailand. *Tourism Management*, 30, 410-418.
- Simoniti, I. (1997). Uvod. V G. Parker, *Zahodna geopolitična misel v dvajsetem stoletju* (str. 7-55). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Sönmez, S. F. (1988). Tourism, terrorism, and political instability. *Annals of Tourism Research*, 25(2), 416-456.
- Sönmez, S. F. in Graefe, A. R. (1998). Influence of terrorism risk on foreign tourism decision. *Annals of Tourism Research*, 25(1), 112-144.
- Tarlow, E. P. (2006). A social theory of terrorism and tourism. V Y. Mansfeld in A. Pizam (ur.), *Tourism, security & safety* (str. 33-48). Oxford: Elsevier.
- World Tourism Organization – UNWTO. (2007). *Facts & figures edition page*. Pridobljeno 22. 10. 2007 na http://unwto.org/facts/eng/pdf/indicators/ITA_Americas.pdf

O avtorju:

Mag. Bojan Kurež, doktorski študent Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru in raziskovalec na Fakulteti za turizem Univerze v Mariboru.